

Els jocs malabars: justificació educativa i aplicació didàctica a l'ESO

Roger Pitarch

*Llicenciat en Educació Física
Universitat de València*

Paraules clau

activitats alternatives, malabarismes, capacitats perceptivomotores, habilitats, coordinació óculomanual, destreses, potencialitat educativa, unitat didàctica

Abstract

In this work we analyse, on the one hand, the educative power of juggling games, both from the psychomotor and the expression point of view. The second part deals with the didactic aspects, which involve the practical application of a didactic unity on juggling. Aspects such as the objectives, the motivation of the students towards the activity or the organisation of the practicals, are basic aspects that the teacher has to bear in mind so as to make the teaching-learning process coherent, given that juggling is an activity that presents certain peculiarities that make it quite different in comparison to other contents in the field of Physical Education.

Resum

En aquest treball s'analitza, d'una banda, la potencialitat educativa dels jocs malabars, tant des d'un punt de vista psicomotriu com des d'una perspectiva expressiva. La segona part tracta els aspectes didàctics que envolten l'aplicació pràctica d'una unitat didàctica sobre malabarismes. Aspectes tals com els objectius, la motivació dels alumnes vers l'activitat o l'organització de la pràctica, són aspectes fonamentals que el docent ha de tenir en compte per tal de fer coherent el procés d'ensenyament-aprenentatge, donat que els malabarismes són una activitat que presenta certes peculiaritats que la fan ben diferent, en comparació amb altres continguts de l'àmbit de l'Educació Física.

Finalment, es pretén donar a conèixer i fomentar unes activitats que, si en els últims anys s'han inclòs dintre de moltes programacions als seminaris d'Educació Física, no tenen una acceptació, difusió i tractaments suficients en l'àmbit de l'ESO. El desconeixement de l'activitat per part del docent, tant des d'un punt de vista pràctic com teòric, la manca d'interès (en alguns casos) per la innovació educativa o la manca d'estatus d'aquest tipus d'activitats, en comparació amb altres continguts de l'àrea d'Educació Física, poden ser raons que justifiquen el pobre tractament dels malabarismes als centres educatius.

Introducció

A través de la història, trobem nombroses referències sobre els jocs, en general com a pràctica habitual de l'home i més concretament, sobre activitats de pilota i de "destresa" amb objectes. Testimonis arqueològics de diverses cultures antigues (Egipte, Mesopotàmia, l'Índia, Grècia, Roma, cultures pre-colombines, etc.), presenten en forma de gravats i pintures, pràctiques de jocs malabars, de pilota, danses, curses i altres activitats (Mandell, 1986; Aguado, Fernández, 1990). Els joglars de l'Edat Mitjana són, però, la referència més clara i palpable de la pràctica de malabarismes: "a tot arreu els trobem manipulant titelles, realitzant jocs malabars, exhibint-se com a equilibristes, acròbates o prestidigitadors" (Massip, 1992). Els joglars serien el veritable fil conductor del teatre a l'Edat Mitjana.

El circ modern data de l'any 1768. Philip Astley (1742-1814) instal·la a Londres el primer circ estable. El seguiren a París (Fauborg du Temple), i el Circ Bailey als EU, etc. Cap al 1830 proliferen els circs de carpa mòvils, on s'inclouen números d'habilitat, com els malabarismes. Actualment destaca el paper del Circ du Soleil, del Canadà, que desenvolupa treballs d'innovació, creativitat i qualitat, amb jocs malabars de tot tipus; aquest és, avui, el circ més important del món.

Justificació educativa

Molts elements del circ són susceptibles de ser utilitzats en les classes d'Educació Física i, entre aquests, els malabars (Aguado, Fernández, 1992). De fet, els malabarismes tractats en l'àmbit educatiu, s'inclouen cada cop amb major freqüència dintre dels continguts a desenvolupar per l'àrea d'Educació Física, normalment, dins d'Unitats Didàctiques sobre "jocs o activitats alternatives"; aquestes són activitats innovadores, entenen per innovadores les poc conegudes i, per tant, poc practicades (J. M. Arráez, 1995). La introducció, doncs, d'aquests tipus d'activitats evidencien la inquietud que es té, cada dia més, vers la millora i la innovació educativa.

Els malabarismes són activitats que desenvolupen les capacitats perceptivomotores (coordinació, percepció kinestèsica, percepció espai-temps) les motores (velocitat de reacció, freqüència de moviments, etc.) i per tant les resultants (habilitat i destresa). Són habilitats específiques que l'alumne pot millorar amb la pràctica, i no sols millorar des d'un punt de vista tècnic aïllat, sinó dintre d'una dinàmica lúdica de treball, la qual deriva de les pròpies característiques de l'activitat: pèrdua de gravitació dels objectes, formació de figures en l'espai, dificultat de l'execució, velocitat de reacció, així com la plasticitat de les figures i del moviment coordinatiu del cos amb els objectes.

Cal considerar també els malabarismes dintre d'una dimensió expressiva singular, que dona encara més sentit a la pràctica, tot

adaptant les destreses desenvolupades a la realitat comunicativa i creativa que permeiten aquests jocs. Aquestes característiques donen a l'activitat un sentit més ampli per a ésser incloses en qualsevol programació de l'àrea d'Educació Física en el marc educatiu de l'ESO (encara que ens referim a aquest nivell educatiu concret, la proposta dels malabarismes es pot fer extensiva a qualsevol altre nivell).

En general, l'**activitat dels malabars implica el control motriu sobre objectes en constant moviment**, la qual cosa suposa el funcionament del sistema psicomotor de l'alumne (o malabarista) per mantenir aquests objectes en una continua suspensió i desplaçament. Des d'aquest punt de vista podem justificar la pràctica de malabarismes dintre de l'àmbit educatiu com a mitjà de millora dels sistemes neuromusculars que regulen l'acció de llançar-rebre objectes, i la millora en la percepció espacial.

Per tal d'enriquir el procés d'ensenyament-aprenentatge, podem ampliar la visió dels malabarismes al camp expressiu. Les pilotes de malabars i les accions psicomotrius de control sobre aquestes, permeiten el treball de l'expressió corporal en tres sentits diferents:

- Els objectes (pilotes) com a mitjà de comunicació
- Les accions motrius com a mitjà de comunicació
- Els objectes i les accions motrius com a elements de creació de noves relacions entre l'alumne, l'espai i els companys.

Tenint en compte que estem parlant d'una activitat que s'emmarca dintre d'un context físic i expressiu, els malabarismes es relacionen directament amb dos dels blocs de continguts a desenvolupar en l'ESO. Aquests són els Jocs i els Esports, entenen els malabarismes com a jocs de caràcter individual o grupal que impliquen activitat física lúdica, no competitiva, recreativa i formativa. L'altre bloc de continguts és l'Expressió Corporal, entenen els malabarismes com a mitjà d'expressió, comunicació i creació.

Les habilitats motrius bàsiques

Segons Bañuelos (1992), les habilitats motrius bàsiques es divideixen en desplaçaments, salts, equilibris, giris, llançaments i recepcions, i la millora d'aquestes repercuteix en l'equilibri, el ritme, l'esquema corporal i la coordinació. És evident que els malabarismes es basen en llançaments-recepcions. Els altres jocs de circ, però, engloben la resta d'habilitats esmentades. Els jocs de circ són habilitats motrius bàsiques concretes, adaptades i transformades per configurar espectacles visuals. Per exemple, "la corda fluixa col·locada a una altura de 50 cm és el mitjà que millor concorda amb una activitat d'equilibri amb tota seguretat" (R. Gaquière, 1992).

Una vegada treballem els malabarismes, les limitacions d'aquests vindran determinades per factors tals com el nivell de destresa individual, la capacitat d'aprenentatge o els propis límits de la motricitat humana. Hi ha infinites possibilitats de llançaments, recepcions, figures, combinacions... el més important, però, és que el professor/a provoque la necessitat d'experimentar entre l'alumne i els malabarismes. A la figura 1, es proposa una divisió entre activitats motrius i psicomotrius, per tal de diferenciar clarament els continguts que integren i que es desenvolupen amb els jocs malabars.

Aquest tipus de treball no suposa un esforç físic important. Sí que requereix, però, un treball cognitiu intens, la qual cosa deriva en un cansament psicomotor que dificulta l'aprenentatge continuat. Cal, doncs, plantejar jocs que permeten pauses de recuperació mental als alumnes, de manera que l'aprenentatge no es trobi obstaculitzat per un volum de pràctica específica excessiva. Segons Platonov (1988), la fatiga del sistema neuromuscular provoca la imprecisió del moviment. "L'esgotament del sistema nerviós pot originar l'excitació de menys porcions musculars. Com a conseqüència d'aquest fet la coordinació muscular variarà" (Gusi, 1991).

Finalment, és preferible que els jocs o activitats que s'hi proposen es realitzin amb el material propi dels malabarismes, per a faci-

TIPUS D'ACTIVITAT FÍSICA	CONTINGUTS			
MOTRIUS O BÀSIQUES	FORÇA	RESISTÈNCIA	VELOCITAT	FLEXIBILITAT (Entensa com a facilitadora)
			AGILITAT	
PSICOMOTRIUS O PERCEPTIVOMOTORES	EQUILIBRI	LATERALITAT	PERCEPCIÓ { Kinestèsica Espacial Temporal	
			COORDINACIÓ	PRECISIÓ
			MALABARISMES	

Figura 1. Delimitació dels components que integren activitats de caràcter motriu i psicomotriu.

litar una adaptació contínua sobre els objectes amb els quals treballem.

Relació dels paràmetres dels objectes/regulació psicomotriu de l'acció

Quan experimentem, practiquem i manipulem objectes, percebem, per mitjà de les sensacions, el pes, les dimensions, la capacitat de rebot, el color, etc., i adaptem la força i la direcció dels llançaments, segons les característiques dels materials amb els quals treballem. Amb els malabarismes utilitzem pilotes i, en relació als paràmetres de pes, volum, tacte i consistència, regulem les nostres accions.

És important que cada alumne utilitzi les seves pròpies pilotes, ja que el canvi de material implica un canvi dels paràmetres essencials, la qual cosa provoca una reestructuració sensible de la informació que implica un canvi en la forma d'executar els llançaments-recepcions. Sobretot, en la iniciació, buscarem augmentar el control sobre uns objectes concrets. Els qui practiquem aquests tipus d'activitats, però, busquem aquells objectes que més s'adapten a les nostres capacitats en relació als seus paràmetres.

Els llançaments i les recepcions es desenvolupen en relació a tres tipus diferents d'informacions:

- **Informació visual:** és la més immediata i directa. És de caràcter extern i ens descriu la direcció i trajectòria de cada pilota,

per la qual cosa podem determinar el punt on aquesta caurà.

- **Informació auditiva:** el soroll que provoquen les pilotes amb el contacte de les mans determinen el ritme dels llançaments, la qual cosa proporciona informació sobre la coordinació dels moviments en el temps. Sorolls arrítmics determinaran, normalment, llançaments incorrectes quant a la direcció o l'altura.
- **Informació tàctil:** el pes de l'objecte determina la força i l'angle de sortida d'aquest (direcció) de cada llançament. La solidesa de la pilota determina el marge d'error entre la trajectòria prevista i la real (com més tova és la pilota, més possibilitat d'error en la direcció del llançament). El volum dels objectes determina la separació mínima durant les trajectòries aèries, per tal d'evitar-ne el contacte en el vol.

La percepció de l'espai

Els malabarismes impliquen un treball cognitiu important en relació a l'aprenentatge d'una figura nova o a la creació de figures pròpies. La percepció de l'espai i dels objectes en relació a aquest espai és totalment determinant. L'alumne, abans de practicar una figura o exercici, l'ha d'entendre situat en un sistema tridimensional imaginari, on cada pilota seguirà la seva trajectòria en relació a l'espai i el temps.

Cada alumne ha d'imaginar un cub tridimensional col·locat frontalment (figura 2).

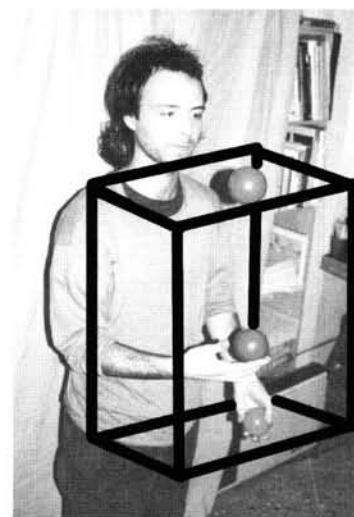

Figura 2. Cub tridimensional imaginari que serveix de referència per als límits de les trajectòries aèries de les pilotes.

Els límits d'aquest cub tridimensional són molt variables. La seva finalitat, però, és que els objectes amb els quals practiquem descriguin les seves trajectòries a dintre d'aquest espai.

En comparació amb l'aprenentatge d'una tècnica esportiva determinada, els malabarismes presenten peculiaritats fonamentals:

- no es poden alentir les accions o figures que volem explicar (no podem mantenir una pilota en suspensió).
- l'alumne no té coneixements previs d'allò que són els malabarismes (no passa igual amb altres esports o activitats físi-

ques que apareixen als mitjans de comunicació i dels quals els alumnes sí que tenen nocions).

A més a més, els malabarismes tenen l'objectiu d'impressionar el públic, de manera que aquest no sàpiga quants objectes es troben en moviment, com pot aparèixer i desaparèixer un objecte durant una actuació, com es poden mantenir tants objectes en suspensió, etc.

Per tot plegat, les accions no les podem desglossar en un primer moment, sinó amb un estudi més exhaustiu que no pas la simple observació. Nosaltres, però, hem de desglossar les figures per a fer-les entendre als alumnes. Així, l'esforç mental d'entendre les trajectòries en l'espai permet diferents avantatges:

- Se simplifiquen les figures o exercicis que es pretenen explicar.
- Es poden graduar les dificultats de cada figura o exercici i presentar una progressió metodològica coherent.
- Es poden entendre els malabarismes facilitant-ne així l'aprenentatge.
- Per fer entendre als alumnes el funcionament de l'estructuració espacial podem buidar les cares d'una caixa de cartró (figura 3) i desenvolupar els malabarismes amb pilotes enganxades amb fils.

L'expressió corporal

L'expressió corporal és un dels blocs de continguts que conformen el currículum de l'àrea d'Educació Física en el marc educatiu de l'ESO. Les activitats de malabars estarien lligades a aquest bloc de continguts per dues raons:

- Les activitats de malabars com a base de creació d'espectacles de circ: el nivell tècnic dels alumnes no permet escenificacions amb números que requereixen, en molts casos, anys de preparació. Els malabarismes, en aquest cas, serien la forma d'introducció d'un espectacle visual: conformaria el punt de partida per a escenificar, transformar i caracteritzar el món del circ. El vestuari, els decorats, el maquillatge, el treball

en grup i l'aprenentatge de determinades tècniques corporals, permeten transformar idees inicials en situacions estructurades amb la finalitat que cada alumne visqui la transformació i representació d'un espectacle del qual cadascú forma part. Dintre de la programació, preparació i representació d'una funció de circ, tres serien els objectius bàsics:

- a) que els alumnes treballin una idea, per grups, i la portin a terme mitjançant l'acció corporal.
- b) que els alumnes aprenguin les tècniques bàsiques que el seu número implica.
- c) que els alumnes visquin la significació del procés de preparació de l'espectacle i la posterior representació.

- Les activitats de malabars com a base d'estudi de les possibilitats d'acció motriu: la reflexió ha de ser un aspecte important de la pràctica. En aquest cas, la reflexió aniria encaminada a fer veure a l'alumne que tothom i cadascú té la capacitat de desenvolupar, practicar i aprendre habilitats motrius noves. S'ha de crear moviment amb els objectes, en aquest cas, propis del circ. En molts casos, aquest procés creatiu surt de la necessitat que evidencia l'alumne, el qual, de vegades, intueix i experimenta diferents tipus de llançaments, recepcions i figures, sobretot a mesura que cada alumne domina millor els objectes en suspensió. Un aspecte important a tenir en compte és que els malabarismes impliquen la utilització d'objectes per la qual cosa aquests, dintre del treball expressiu, presenten unes característiques determinades. Els objectes, com a material didàctic polifacètic, s'inscriuen dintre del codi de relacions espacials i intervenen en les interaccions corporals (Paz, 1995). Els objectes tenen quatre funcions:

- **funció de suport:** l'objecte permet a l'alumne experimentar, ja que el material dóna tranquil·litat i seguretat a qui el manipula.
- **funció informativa:** l'objecte com a font múltipla d'informació i ampliació de la informació perceptiva i simbòlica.

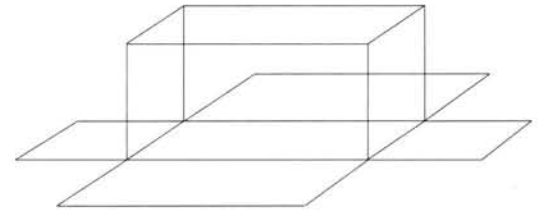

Figura 3. Rectangle tridimensional: caixa de cartró amb les cares buidades.

- **funció inductiva:** els objectes desperten reaccions associatives.
- **funció de transfiguració:** transfiguració del propi cos o de l'espai en relació a la presència de l'objecte.

Aplicació didàctica

Desenvoluparem aquest punt, amb la intenció de donar idees sobre l'aplicació pràctica dels continguts teòrics desenvolupats. Aquestes idees vénen determinades per l'experiència, observació i reflexió de com plantejar les sessions de malabarismes per a una estructuració lògica de la pràctica. No es tracta, doncs, de facilitar uns "passos a seguir", sinó de suggerir propostes que poden ajudar el professor en la seva tasca docent.

Objectius

Els objectius se centren en el desenvolupament de les habilitats motrius bàsiques i en l'explotació del caràcter expressiu de l'activitat. S'ha de tenir en compte, però, que no tots els alumnes presenten la mateixa capacitat d'aprenentatge, per la qual cosa la no consecució d'habilitats específiques de malabars pot desmotivar una part dels alumnes. És per això que els objectius tenen com a base prioritària la pràctica, la cooperació i l'interès, i no pas els resultats finals. Els objectius són els següents:

- Desenvolupar les habilitats motrius bàsiques de llançaments-recepcions per mitjà d'exercicis o figures de malabars.
- Acceptar el nivell de competència motriu individual i col·lectiu pel que fa a la destre-

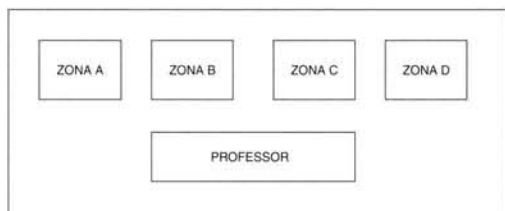

Figura 4. Esquema de l'ubicació dels alumnes en l'espai de pràctica.

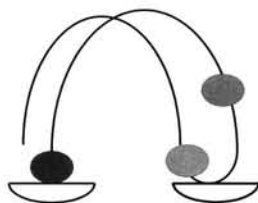

Figura 5. Cascada amb tres pilotes.

Figura 6. Cascada de tres pilotes: execució de la figura amb diferent separació de les mans.

sa d'execució de jocs malabars, valorant l'interès i la pràctica.

- Adaptar les figures o tècniques desenvolupades a situacions de context expressiu (com ara números de circ aïllats o representacions d'espectacles grupals),
- Demostrar una actitud participativa en la preparació, elaboració i representació dels jocs de circ.
- Adaptar el vestuari, la coreografia, la música, els decorats i el maquillatge a la posada en escena.
- Desenvolupar l'interès dels alumnes vers aquests tipus d'activitats com a mitjà d'aprofitament del temps lliure i per la millora formativa del comportament motriu individual.

Motivació

- El plantejament d'una unitat didàctica sobre malabarismes atreu els alumnes per diverses raons:

- És una activitat on es demostra competència motriu, la qual cosa suposa un rept per a l'alumne.
- És una activitat innovadora.
- És una activitat que no implica un gran esforç motriu, per la qual cosa els alumnes que no es troben massa motivats vers l'activitat física poden acceptar positivament aquests jocs.

En Educació Física, les necessitats que porten els alumnes a la consecució d'uns objectius basats en la motricitat s'anomena motivació. Aquesta motivació inicial vers els malabarismes es pot perdre si l'alumne no aconsegueix una ràpida millora en el control dels objectes. Un altre motiu de pèrdua de motivació es refereix a la comparació en la competència motriu entre els individus, en detriment d'aquells que demostren més dificultats a executar una acció motriu amb èxit. S'ha de fer entendre als alumnes que "el millor malabarisme és aquell que més agrada a cadascú, no aquell que realitzen altres malabaristes" (C. Dancey, 1994). El domini dels objectes s'aconsegueix amb la pràctica i per tal de fer aquesta coherent i evitar els problemes abans esmentats (pèrdua de motivació), el professor/a ha d'adaptar els exercicis o figures al nivell d'habilitat de cada alumne.

Organització

La següent forma d'organitzar les sessions de malabarismes es basa en la ubicació dels alumnes en l'espai. A partir d'aquesta ubicació podem utilitzar mètodes tan oposats com la instrucció directa o mètodes d'ensenyament per recerca de solucions. En tot cas, el plantejament de les sessions es realitzarà, segons la diversificació dels nivells d'ensenyament, l'activitat a realitzar, els objectius, el ritme proposat d'aprenentatge, programes i càrrega d'esforç (Sánchez Bañuelos, 1992).

Tal i com indica la figura 4, l'organització facilita la interacció visual professor/alumne. Les zones de pràctica es poden marcar a terra amb cinta aïllant. En la iniciació, a cadascuna de les zones es desenvoluparien les següents activitats:

Zona a) Treball bàsic de control d'altures i ritme dels llançaments. Treball de les trajectòries i de la precisió òculo-manual.

Zona b) Treball bàsic de coordinació de la figura "cascada amb tres pilotes" (figura 5). Ritme dels llançaments i precisió de trajectòries amb descripció d'un número 8 imaginari, en posició horitzontal, a l'espai.

Zona c) Perfeccionament de la figura "cascada amb tres pilotes". Treball de millora de les trajectòries. Fluidesa de moviments. Execució de la figura amb diferent separació de les mans (figura 6).

Zona d) Treball de diferents figures amb tres pilotes amb dificultat creixent. Treball de malabarismes per parelles i grups.

Els alumnes, amb aquesta disposició organitzativa, passarien d'una zona de treball a l'altra en relació amb els seus progressos tècnics. Els casos de retard en l'aprenentatge de les habilitats o de manca d'interès per a l'activitat es poden solucionar amb jocs de precisió òculomanual, malabarismes bàsics, malabarismes bàsics amb parelles, etc.

Construcció del material

La construcció del material a utilitzar és una part dels continguts a desenvolupar pels alumnes. És una part important del procés d'ensenyament, ja que l'alumne viu el procés d'aprenentatge amb més intensitat, perquè utilitza material de creació pròpia. L'objecte (pilotes) no és un material que el professor facilita i que s'ha de retornar al final de cada classe: el material és de caràcter personal i pot ser utilitzat en qualsevol moment o situació per l'alumne. La construcció del material presenta els següents avantatges:

- El cost del material és molt econòmic, i s'aconsegueix un acabat acceptable en relació al pes, volum i tacte.
- L'alumne viu el procés d'aprenentatge des del moment en què es preocupa per cercar el material de construcció, ampliant el procés educatiu en el temps.
- L'alumne pot emprar el seu material en qualsevol moment o situació, tot i ampliant així el volum de pràctica motriu.

- L'alumne sempre utilitza el mateix material, la qual cosa implica que l'adaptació psicomotriu als objectes és més estable.

El material necessari per a cada alumne és el següent: tres pilotes de tennis, tisores, material granulós, com ara terra, llegums o arròs, un embut i nou globus. El procés de construcció és molt simple. S'ha de fer entrar el material granulós a les pilotes (per mitjà d'una incisió amb les tisores) i, després, recobrim cada pilota amb tres globus, als quals tallem el coll.

Investigació sobre els jocs de circ

Es pot proposar que els alumnes realitzin un treball d'investigació, per grups, sobre els diferents aparells i jocs que s'han emprat, tradicionalment, en el circ. Els grups de treball han de construir el material elegit i desenvolupar les habilitats motrius corresponents (el material, llevat d'algunes excepcions com ara el monocicle, és molt fàcil de construir). Després, cada grup ha d'exposar a la resta de la classe les característiques de cada joc o aparell elegit. Finalment, cada grup dedicarà diverses classes de pràctica amb el material elegit per tal de confeccionar un número de circ.

Aquesta proposta té, en principi, alguns problemes fonamentals, com ara la manca d'informació sobre el circ a les biblioteques o als mitjans de comunicació. Un altre problema és la manca d'hores per a la preparació d'aquesta activitat dintre de l'horari escolar. La solució seria que el professor interessat comprés el material gràfic, vídeos, etc. específic en botigues especialitzades i que el tractament de l'activitat es desenvolupés des d'un punt de vista interdisciplinari. L'activitat interdisciplinària, o sigui la interrelació de les distintes disciplines (Zabala, 1989), permet donar a l'alumne una visió més ampla en el temps i en el coneixement sobre allò que estem desenvolupant, cosa que permet ampliar i aprofundir els continguts. Com a exemples de relacions de les

diferents assignatures i les tasques a desenvolupar en la confecció d'un espectacle de circ, es poden fer els següents suggeriments:

- Tecnologia: construcció del material, vestuari i decorats.
- Història: context socio-cultural i evolució dels jocs al llarg de la història.
- Matemàtiques: geometria i visualització de figures en l'espai.
- Expressió corporal: preparació i pràctica dels números de circ.
- Naturals: treball sobre la llei de la gravetat, forces...
- Educació Física: pràctica dels malabarismes i dels restants jocs de circ.
- La unitat didàctica pot ésser reforçada amb la visualització d'una actuació de circ (en vídeo, si no es té la possibilitat d'assistir a una representació en directe).

Conclusió

Els jocs de malabars es troben cada vegada més presents en les programacions de l'àrea d'Educació Física, tant de l'ensenyament primari com del secundari, la qual cosa suposa una progressiva renovació dels continguts que, tradicionalment, s'han desenvolupat en la nostra àrea de coneixements. Aquestes activitats presenten característiques pròpies que es poden explotar des del punt de vista educatiu: tenen peculiaritats que poden ser interessants per al seu estudi i posterior aplicació pràctica.

Els jocs de malabars podrien suposar un treball exclusiu i concret des d'un punt de vista motor i psicomotor. Això, però, resultaria una visió molt pobre de l'activitat i denotaria una manca de coneixements sobre aquesta. La seva dimensió expressiva i l'ampliació dels continguts a altres jocs de circ permeten un tractament més ampli, des d'un punt de vista formatiu. En una unitat didàctica dedicada al circ poden incloure's

aspectes innovadors com ara la construcció del propi material per part dels alumnes, la investigació, recerca i treball en grup de jocs que, si tradicionalment s'han emprat a les companyies de circ, aquests no es troben a l'abast del consumidor, com ara altres materials de l'àmbit de l'Educació Física i l'Esport.

El plantejament d'una unitat didàctica dedicada al circ suposa ampliar el concepte de l'Educació Física al context educatiu, tant en relació a l'assignatura com en relació a l'alumne, el qual treballa amb aparells com el trapezi, el monocicle, la corda fluixa, les xanques, maces... El valor que té el circ en la societat actual dintre del món de l'espectacle i dintre de l'àmbit motriu és molt precari en comparació amb altres pràctiques socialment més acceptades, com ara els esports competició-espectacle, el teatre o altres activitats d'oci. És amb una proposta educativa que el circ pot desenvolupar-se i apropar-se a l'alumne, de forma que aquest doni vivència el significat d'aquest món fascinant.

Bibliografia

- AGUADO, X; FERNÁNDEZ A. M. (1990), "Juegos con malabares". *Perspectivos en la actividad física y el deporte*, núm. 5, pàg. 30-32.
- (1992), *Unidades didácticas para Primaria II*. "El mundo de los zancos, juegos malabares, juegos de calle". Barcelona: INDE.
- ARRÁEZ, J. M. (1995), "Jocs i esports alternatius amb deficiències psíquiques". *Apunts* 40, pàg. 69-80.
- BROZAS, M. P. (1995), "Els objectos: recursos pedagògics en expressió corporal". *Apunts* 40, pàg. 34-38.
- DANCEY, C. (1994), "Encyclopedia of ball juggling". Butterfingers, Bath.
- GAQUIÈRE, R. (1992), "El equilibrio en la escuela: las artes del circo". *EPSI*, núm. 67.
- GUSI, N. (1991), "Efectes biomecànics del cansament". *Apunts* 26, pàg. 43-50.
- MANDELL, R. D. (1986), *Historia cultural del deporte*. Barcelona: Bellaterra.
- MASSIP, F. (1992), *El teatro medieval*. Montesinos.
- PLATONOV, V. N. (1988), *El entrenamiento deportivo. Teoría y metodología*. Barcelona: Paidotribo.
- SÁNCHEZ BAÑUELOS, F. (1992), *Bases para una didáctica de la educación física y el deporte*. Madrid: Gymnos.